

PETRINJA, GLINA I SISAK PET GODINA NAKON POTRESA

PRIPREMILA:
Anđela Bogdan

Izazovi, napredak i iskustva u obnovi

Proces obnove nakon razornog potresa na području Sisačko-moslavačke županije u proteklih pet godina provodio se u vrlo zahtjevnim okolnostima, koje su, među ostalima, obilježile složene administrativne procedure, neriješeni imovinskopravni odnosi te ograničeni kapaciteti građevinskog sektora. Unatoč izazovima Petrinja, Glina i Sisak ostvarili su znatan napredak u obnovi javnih zgrada i stambenog fonda.

Ukupna ulaganja u obnovu Banovine nakon potresa dosegla 1,73 milijarde eura

Prema podacima Ministarstva prostornoga uređenja, graditeljstva i državne imovine, od početka obnove do studenoga 2025. na području zagrebačkog i petrinjskog potresa ukupno je utrošena 4,1 milijarda eura, od čega se na zagrebački potres odnosi 2,39 milijardi, a na petrinjski 1,73 milijarde eura.

Poslijepotresna obnova u cijelosti je završena na više od 14.000 lokacija, koje

obuhvaćaju više od 53.000 stambenih jedinica. Izgrađeno je 466 kuća, a 205 je u postupku gradnje, od čega 183 na petrinjskome području. Trenutačno je obnova aktivna na 1980 lokacija. U izgradnji je 205 obiteljskih kuća. U postupku nabave radova je 1710 lokacija, koje uključuju 370 višestambenih zgrada i 1340 obiteljskih kuća, ukupne vrijednosti 133,9 milijuna eura. Najveći dio njih odnosi se na zahtjevnije konstrukcijske obnove. Na temelju razgovora s Ivanom Celjakom, županom Sisačko-moslavačke županije, Magdalenom Komes, grado-

načelnicom Grada Petrinje, Ivanom Jančićem, gradonačelnikom Grada Gline, te Domagojem Orličem, gradonačelnikom Grada Siska, u nastavku dan je uvid u petogodišnji tijek obnove. Suočeni s posljedicama razornog potresa i goleme materijalne štete, predstavnici lokalne samouprave morali su istodobno osigurati žurni zamjenski smještaj stanovnika čiji su domovi bili neupotrebljivi, organizirati kontinuitet rada ključnih institucija te pokrenuti i koordinirati sveobuhvatan proces konstrukcijske i nekonstrukcijske obnove oštećenih građevina, ali i postupak revitalizacije gradova.

Uloga Sisačko-moslavačke županije u obnovi nakon potresa

Razorni potres koji je krajem 2020. pogodio Sisačko-moslavačku županiju prouzročio je velika oštećenja na javnim i privatnim građevinama, uključujući bolnice, domove zdravlja, škole, domove za starije osobe, kulturne ustanove, stambene zgrade i obiteljske kuće. U razgovoru s Ivanom Celjakom, županom Sisačko-moslavačke županije, istaknuto je da je u prvim danima nakon katastrofe apsolutni prioritet Županije bio osigurati neprekidno funkcioniranje javnih službi te pronaći stabilne i sigurne zamjenske prostore za institucije čije su zgrade postale neupotrebljive.

S obzirom na složenost pripreme projektne dokumentacije i izvođenja građevinskih radova na obnovi teško oštećenih građevina, Županija je preuzela koordinaciju procesa u svim svojim ustanovama kako bi se ubrzali radovi i osigurala učinkovitost provedbe

Obnovljena zgrada katastra i arhiva u Petrinji (Foto: Grad Petrinja, srpanj 2024.)

Ivan Celjak, župan Sisačko-moslavačke županije

S obzirom na složenost pripreme projektno dokumentacije i izvođenja građevinskih radova na obnovi teško oštećenih građevina, Županija je preuzela koordinaciju procesa u svim svojim ustanovama kako bi se ubrzao tijek radova te osigurala učinkovitost provedbe. Takav centralizirani pristup pokazao se ključnim za uspostavu kontinuiteta rada zdravstvenih, socijalnih i obrazovnih institucija u razdoblju neposredno nakon potresa.

Obnovljena zgrada Nove interne u Općoj bolnici dr. Ivo Pedišić u Sisku

Obnovljeni Dom zdravlja SMŽ u Glini

Gotovo sve bolničke zgrade i domovi zdravlja pretrpjeli su znatna oštećenja, uključujući infrastrukturno zahtjevne objekte poput Opće bolnice dr. Ivo Pedišić u Sisku i Petrinji. Neposredno nakon potresa zdravstvene službe premještene su iz kontejnera u čvrste i stabilne zamjen-

Novoizgrađena stambena zgrada u Sisku

ske objekte. U određenim slučajevima privremeno su korišteni i uredski prostori županijske uprave, prilagođeni za potrebe pedijatrijskih ambulanti, kako bi se osigurali uvjeti za rad djelatnika i sigurnost pacijenata.

Do danas je u području zdravstva obnovljeno, izgrađeno, uređeno i opremljeno 15 bolničkih zgrada, 11 zgrada Doma zdravlja te šest drugih zdravstvenih objekata. Obnova je uključivala infrastrukturno zahtjevne zahvate, funkcionalnu modernizaciju prostora, ugradnju nove medicinske opreme i prilagodbu prostora suvremenim standardima zdravstvene zaštite. Obnovljene su zgrade Zavoda za javno zdravstvo Sisačko-moslavačke žu-

panije u Sisku, Vila Zelengaj u Topuskom, zgrada Kinematografa u Topuskom, Zavod za hitnu medicinu Sisačko-moslavačke županije u Sisku te pomoćni zdravstveni objekti u Petrinji. Nabavljena je najsuvremenija medicinska oprema u vrijednosti od približno 15 milijuna eura. U obrazovnome sektoru oštećen je velik broj školskih zgrada, pri čemu su neki objekti bili u cijelosti neupotrebljivi. Za očuvanje kontinuiteta nastave osigurani su privremeni objekti i čvrsti zamjenski prostori, uključujući prilagođene dijelove županijskih ureda. Do sada obnovljene su ili novoizgrađene 24 školske zgrade, među kojima su četiri nove, a u tijeku je gradnja nove zgrade Ekonomske škole Sisak. Ra-

Nova zgrada Doma za starije osobe u Capragu u Sisku

Novo županijsko umirovljeničko naselje u Glini

dovi su uključivali ojačanja konstrukcija, modernizaciju učionica i kabineta, namještaja i interaktivne opreme te funkcionalnu organizaciju prostora. Novi obrazovni smjerovi i centri kompetentnosti usmjereni na elektrotehniku, računalstvo, robotiku i *gaming* industriju implementirani su radi prilagodbe obrazovnog sustava zahtjevima modernog tržišta rada.

Sustav socijalne skrbi obuhvatio je obnovu domova za starije osobe u Sisku, Glini i Petrinji, uz proširenje kapaciteta i modernizaciju prostora prilagođenih osobama smanjene pokretljivosti. Izrađena su i prva županijska umirovljenička naselja u Glini, Petrinji i Sisku, s ukupno 166 nisko-energetskih kuća, opremom, pristupom zelenim površinama i parkiralištima, uključujući prilagodbu smještajnih kapaciteta za osobe s invaliditetom. U tim su naseljima smještene obitelji čiji se domovi obnavljaju, a po završetku obnove kuće će koristiti korisnici domova za starije osobe pod cjelodnevnom skrbi.

Obnova kulturnih i administrativnih građevina obuhvatila je Kulturno-povijesni centar Sisačko-moslavačke županije, Tuškanovu kuću, zgrade u Ulici I. K. Sakcinskog i Ulici S. S. Kranjčevića u Sisku te kuriju i građevine u Donjoj Posavini. Nekadašnji istražni zatvor na adresi Rimska 19 u Sisku pretvoren je u dječji vrtić, glazbenu

školu i kulturno-povijesni centar. Radovi su se odnosili na rekonstrukciju građevina, energetske obnovu i prilagodbu građevina novim funkcionalnim namjenama. U sektoru vatrogastva obnavlja se 41 zgrada dobrovoljnih društava i javnih vatrogasnih postrojbi, uz modernizaciju voznog parka i opreme. Prometna infrastruktura sanirana je na približno 250 km cesta, 12 mostova i šest klizišta, kako bi se osigurala sigurnost i povezanost unutar županije.

Obnova nakon potresa spojena je s modernizacijom i važnim razvoj-

nim projektima u županiji poput novih stambenih zgrada, autoceste do Siska, *wellness*-centara i medicinskih centara, tehnoloških i obrazovnih centara te poduzetničkih inkubatora. Financiranje svih navedenih projekata kombiniralo je državna sredstva, sredstva iz EU-ova Fonda solidarnosti, Nacionalnog plana oporavka i otpornosti te županijska sredstva, kako bi se osigurali održiva revitalizacija i dugoročni razvoj županije.

Obnova nakon potresa spojena je s modernizacijom i važnim razvojnim projektima u županiji

Obnova Petrinje nakon potresa: administrativni zastoji, konstrukcijski izazovi i revitalizacija koja vraća život u grad

Pet godina nakon razornog potresa Petrinja prolazi kroz jedan od najsloženijih procesa obnove u modernoj Hrvatskoj. Razgovor s gradonačelnicom Magdalenom Komes otkrio je razmjere problema s kojima se Grad suočio, ali i konkretne rezultate koji pokazuju da se, iza sporosti i birokratskih komplikacija, događa stvarna i vidljiva revitalizacija grada.

Grad Petrinja jedina je lokalna samouprava u Sisačko-moslavačkoj županiji koja je, nakon potresa, preuzela obnovu središta grada i povijesne jezgre, uključu-

Nekadašnji zatvor pretvoren je u kulturni centar, glazbenu školu i dječji vrtić

jući građevine u privatnom vlasništvu. U trenutku kada je gradska uprava preuzela ključne poslove obnove Petrinje je raspolagala nedostatnim administrativnim i stručnim kapacitetima, jer je osim redovitih poslova u gradskoj nadležnosti trebalo pokrenuti opsežan proces obnove grada i zaštite kulturne baštine. Uprava je, kako priznaje gradonačelnica Komes, učila u hodu, često u iznimno zahtjevnim okolnostima i pod povećalom javnosti.

Magdalena Komes, gradonačelnica Petrinje

Stanje u kojemu se nalazilo središte grada dodatno je otežavalo proces. Stara gradska jezgra Petrinje pretrpjela je urušavanja čitavih nizova zgrada, osobito onih s dotrajalom zidom iz 18. i 19. stoljeća. Mnogi problemi nisu bili izravna posljedica potresa, već dugogodišnje zapuštenosti građevina i neriješenih vlasničkih odnosa. Obnova brojnih za-

štićenih objekata zahtijevala je složene procedure, ozbiljan projektni rad i koordinaciju s konzervatorskim službama. Poseban izazov predstavljali su objekti označeni žutom naljepnicom, gdje je potrebna konstrukcijska obnova, no tempo radova otežavalo je ograničeno tržište izvođača koje je u isto vrijeme radilo na desecima projekata diljem potresom pogođenog područja.

Stara gradska jezgra Petrinje pretrpjela je uzastopna urušavanja čitavih nizova zgrada, osobito onih s dotrajalom zidom iz 19. stoljeća

Financijski pritisak bio je jednako težak. Oštećenja na komunalnim mrežama uzrokovala su ozbiljne poremećaje u opskrbi strujom, vodom i plinom, pa su neki dijelovi Petrinje i okolnih naselja danima bili bez osnovne infrastrukture. Grad je odmah nakon potresa ukinuo komunalne i druge gradske naknade za građane i poduzetnike, što je bilo humanno i neophodno, ali je gotovo ispraznilo gradski proračun. Istodobno troškovi su eksplodirali: od pomoći građanima do organizacije privremenih smještaja, održavanja kontejnerskih naselja i žurne sanacije infrastrukture. Osim toga mnogi stanovnici nisu prihvaćali privremeni smještaj jer su htjeli ostati blizu svojih domova i imanja, što je dodatno produljilo boravak u kontejnerima i time stvorilo nove logističke i socijalne probleme.

Gospodarski sektor pretrpio je veliku štetu. Poduzetnici u središtu Petrinje izgubili su svoje poslovne prostore preko noći. Donatorska sredstva koja su stigla za izgradnju privremenoga poslovnog naselja pokazala su se nedostatnima, što je prijetilo stečajem lokalnih obrta i tvrtki. Intervencijom Grada Petrinje i Vlade RH osigurana su sredstva za nastavak izgradnje poduzetničkog centra, u kojemu danas posluje oko 160 ljudi, kako bi se spriječio potpuni kolaps poduzetničke aktivnosti.

Unatoč svim tim poteškoćama Petrinja iza sebe ima i niz uspjeha. Najvidljiviji među njima jest obnova središta grada, gdje su obnovljene mnoge povijesne zgrade i vraćen je dio nekadašnjeg identiteta. Ta promjena nije bila samo estetska. Ona je provedena radi revitalizacije jezgre, kako bi se stvorili preduvjeti za povratak gospodarskog života, malih obrta i kulturnih sadržaja, bez kojih grad ne može živjeti ni privlačiti novo stanovništvo.

Obnovom središta Petrinje, osim obnove povijesnih zgrada provedena je i revitalizacija jezgre, kako bi se stvorili preduvjeti za povratak gospodarskog života koji privlači novo stanovništvo

Znatan napredak ostvaren je i u obrazovnoj i društvenoj infrastrukturi. Škole i vrtići obnovljeni su ili nanovo izgrađeni

Povijesno središte Petrinje poslije potresa 2020.

Povijesno središte nakon obnove (snimljeno u listopadu 2025.)

Zgrada Prve osnovne škole u Petrinji nakon potresa

Obnovljena zgrada snimljena u listopadu 2025. (Foto: Ministarstvo kulture i medija)

kombinacijom donacija, novca iz državnih fondova i europskih sredstava. Grad je u rekordnome roku izgradio novi vrtić, čime je riješen kronični nedostatak mjesta za najmlađe. Srednja strukovna škola dobila je moderan prostor u temeljito obnovljenoj zgradi. Izgrađena je i nova sportska dvorana, koja pruža mogućnost za razvoj sportskih klubova i buduća natjecanja. Osim toga Petrinja će prvi put u povijesti dobiti studentski dom koji se gradi u blizini zgrade Učiteljskoga fakulteta, koji je također u cijelosti obnovljen nakon potresa.

Petrinja se, što je možda i najvažnije, nije zaustavila samo na sanaciji oštećenih građevina. Paralelno s obnovom razvija nove razvojne projekte koji gradu nude perspektivu. Najambiciozniji među njima jest budući centar za dronove, tehnološki i edukacijski kompleks koji bi Petrinju mogao pozicionirati kao regionalno središte za nove tehnologije. Postoje i planovi za obnovu hotela, izgradnju dodatnih smještajnih kapaciteta te razvoj sportskog i zdravstvenog turizma u Prnjavoru Čuntićkom. Grad trenutno priprema urbanističko-arhitektonski natječaj za novi glavni gradski trg, koji bi trebao ponuditi modernu, funkcionalnu i reprezentativnu viziju središta grada, uz mogućnost izgradnje podzemnog parkinga i turističkih sadržaja.

Sve to upućuje na zaključak da se Petrinja ne događa samo obnova nakon potresa, nego se grad revitalizira. Proces je spor, često iscrpljujući i opterećen birokratskim preprekama, ali vidljivi pomaci potvrđuju da se grad dugoročno

transformira. Najveći izazovi poput konstrukcijske obnove i nedostatka izvođačkih kapaciteta i dalje postoje, no Petrinja pokazuje jasnu ambiciju da iz krize izađe modernija, funkcionalnija i perspektivnija nego prije potresa.

Obnova u Glini napreduje, ali bez revitalizacije središte ostaje prazno

Pet godina nakon katastrofalnog potresa Glina je prošla kroz najintenzivniji ciklus ulaganja u svojoj novijoj povijesti. U prvim godinama nakon potresa težište je bilo na zbrinjavanju stanovnika i žurnoj obnovi objekata koji su morali biti funkcionalni.

Prema podacima Ministarstva prostornoga uređenja, graditeljstva i državne imovine, na području Grada Gline do početka studenoga 2025. završena je obnova 1107 objekata na 1311 stambe-

nih jedinica. Izgrađeno je 110 obiteljskih kuća, a aktivno je 140 postupaka obnove, što uključuje i gradnju 41 zamjenske obiteljske kuće.

U Glini je program revitalizacije gradske jezgre jasno definirao građevine preostale za obnovu i predložio model njihove sanacije

U sklopu Fonda solidarnosti EU-a ugovoreno je ukupno 66 projekata vrijednosti 45,7 milijuna eura, od čega je iz Fonda solidarnosti osigurano 28,5 milijuna eura, iz Nacionalnog plana oporavka i otpornosti dodatna 8,2 milijuna eura, dok je iz drugih izvora osigurano još devet milijuna eura. Završeno je 58 projekata, a na preostalih osam radovi su u tijeku.

Novoizgrađena stambena zgrada u Glini (Foto: Sisačko-moslavačka županija)

U razgovoru s Ivanom Jankovićem, gradonačelnikom Gline, doznali smo da su izgrađene nove stambene zgrade, obnovljene brojne javne ustanove i realizirani projekti koji su uvelike poboljšali život stanovnika. Ipak, središte grada ostalo je najveći izazov, jer unatoč uložnim naporima i dalje nosi teret razaranja.

Ivan Janković, gradonačelnik Gline

Kako bi se taj dio počeo rješavati, izrađen je program revitalizacije gradske jezgre koji jasno definira građevine preostale za obnovu i predlaže model sanacije. Budući da je velik dio središnjih zgrada u privatnome vlasništvu, a pritom imaju i status kulturnog dobra, dosadašnji pristup nije davao održive rezultate. Obnova takvih građevina često iziskuje znatna financijska sredstva, iako njihovi vlasnici godinama ne žive u Glini i ne planiraju povratak. Zbog toga se razmatra model koji bi uključivao otkup takvih nekretnina, njihovu obnovu te konačno korištenje u poslovne ili stambene svrhe, no ne više za socijalno zbrinjavanje, nego za stvarno oživljavanje središta.

U cijelome procesu pojavljuju se i tehničke poteškoće. Konzervatorske smjernice često zahtijevaju rekonstrukciju građevina u njihovo stanje prije potresa, uključujući zadržavanje dijelova konstrukcije koji su kritični ili preskupu restauraciju materijala koji više ne mogu zadovoljiti suvremene standarde. Takav pristup ponekad stvara paradoksalne situacije u kojima se ulaže znatno više nego što bi koštala

izgradnja nove, sigurnije i funkcionalnije zgrade. Kao dodatni izazov pojavljuju se i problemi povezani uz vlagu, podrumsku konstrukciju i dugotrajnost korištenja obnovljenih objekata, što je već vidljivo na nekim sličnim primjerima u Sisku.

Napredak obnove vidljiv je ponajprije na većim projektima poput višestambenih zgrada, jer su takvi radovi bili privlačni velikim građevinskim izvođačkim tvrtkama. Konstrukcijska obnova obiteljskih kuća pokazala se znatno sporijom jer se radi o zahtjevnome poslu za koji je teško pronaći izvođače, posebno kada se traže manji, specifični popravci. Model samo-obnove pomogao je dijelu građana, ali mnogi se i dalje suočavaju s nedostatkom stručne radne snage i dugim rokovima. Iako je većina poslova financiranih iz Fonda solidarnosti i državnih programa privedena kraju, financijski izvori koji su omogućili snažan investicijski val sada se polako zatvaraju.

Grad se pritom suočava s novim poteškoćama. Novi natječaji i europski fondovi više ne predviđaju stopostotno financiranje, već traže znatan udio vlastitih sredstava. S relativno malim proračunom Gline teško može pratiti takav tempo, zbog čega mora pažljivo birati projekte koje može realno provesti. U takvim okolnostima pokazalo se da obnova neće imati smisla ako se paralelno ne osmisli plan stvarnog oživljavanja središta. Obnova zgrada, istaknuo je gradonačelnik Janković, nema vrijednost ako one ostanu prazne, neiskorištene i trošak za

gradski proračun. Zato se radi na tome da obnovljeni objekti dobiju sadržaj, od kulturnih aktivnosti do obrazovnih programa, kako bi se stvorili uvjeti za stalni boravak ljudi u središtu. Primjer takvog pristupa jest Kuća hrvatske himne, koja je prikazana u zasebnome prilogu ovog broja *Građevinar*. Uz potporu Sisačko-moslavačke županije planira se otvoriti i glazbena škola, kako bi se objekt doista integrirao u svakodnevicu grada.

Gospodarska slika Gline oslanja se na nekoliko većih poslodavaca, među kojima su vodeće tvrtke u drvnoj i prehrambenoj industriji. Njihov stabilan rad omogućuje zapošljavanje stotina ljudi i stvara osnovu za ostanak stanovništva, iako je demografski pad i dalje ozbiljan. Dok je prije rata na području Gline živjelo više od dvadeset tisuća ljudi, danas ih je samo oko sedam tisuća, raspoređenih na golemoj površini, u brojnim udaljenim naseljima. Upravo ta raspršenost stvara dodatne poteškoće u održavanju infrastrukture, isporuci komunalnih usluga i planiranju razvoja.

U Glinu su se počele vraćati mlade obitelji, čiji članovi koriste prednosti rada na daljinu, a nove investicije u digitalnu infrastrukturu omogućile su im povezanost s tržištem rada u većim gradovima

Pogled na obnovljenu zgradu ljekarne u Glini

Kuća hrvatske himne u Glini je cjelovito obnovljena (Foto: Ministarstvo kulture i medija)

Unatoč svemu posljednje godine donijele su i neke pozitivne pomake. U grad su se počele vraćati mlade obitelji, čiji članovi koriste prednosti rada na daljinu, a nove investicije u digitalnu infrastrukturu omogućile su im da ostanu povezani s tržištem rada u većim gradovima, dok u Glini grade svoj život. Takvi primjeri pokazuju da se kombinacijom kvalitetne infrastrukture, dostupnog zemljišta i mirnog načina života može stvoriti privlačno okruženje za nove stanovnike.

Može se zaključiti da Glina danas ulazi u novu fazu obnove. Obnova građevina oštećenih u potresu polako se privodi kraju, a slijedi ona sadržajna, društvena i gospodarska, bez koje će sve dosad učinjeno ostati samo konstrukcija bez stvarnog života. Grad je svjestan da budućnost neće ovisiti samo o tome kakve će zgrade biti podignute, nego o tome tko će u njima živjeti, raditi i stvarati novu sliku grada.

Obnova Siska obilježena je tehničkim izazovima i institucionalnim zastojima

Pet godina nakon razornog potresa grad Sisak nalazi se na pola puta između onoga što je iza njega i onoga što ga tek čeka. Obnova je u tijeku, rezultati su vidljivi, ali jednako tako novoizabrana lokalna samouprava svjesna je propuštenih trenutaka, izgubljenih prilika i neujednačenog ritma rada između različitih institucija. Tim povodom razgovarali smo s gradonačelnikom Siska Domagojem Orličem, koji je otvoreno iznio pregled stanja, istaknuo ostvarene iskorake, ali i upozorio na ozbiljne propuste u provedbi obnove prethodnih godina.

Domagoj Orlič, gradonačelnik Siska

Sisak se danas nalazi u specifičnoj situaciji u kojoj su vidljive razlike između razina vlasti, grad je u pojedinim segmentima obnovljen bolje nego ikada, dok u drugima stoji gotovo na mjestu

Sisak se danas nalazi u specifičnoj situaciji u kojoj su vidljive razlike između razina

vlasti. Dok je država kroz Fond solidarnosti i vlastite programe provela opsežnu obnovu ključnih objekata i stvorila nove kapacitete, dio gradske infrastrukture i dalje čeka zahvate za koje je u međuvremenu izgubljena prilika za financiranje. Rezultat je grad koji je u pojedinim segmentima obnovljen bolje nego ikada, dok u drugima stoji gotovo na mjestu, unatoč velikim potrebama i vidljivim oštećenjima.

Posljedice snažnog potresa u Sisku (Foto: Marin Tironi/PIXSELL)

Najveći pomaci ostvareni su u obnovi objekata gdje je država, odnosno Sisačko-moslavačka županija, bila nositelj projekta. Zdravstveni sustav, prema riječima županijskih predstavnika, danas je u najboljem stanju u povijesti grada. Kompleks sisačke bolnice gotovo je u cijelosti obnovljen, a neki su odjeli izgrađeni iznova, od paviljona interne, preko pedijatrije do kuhinjskog bloka. Bolnica je opremljena najmodernijom medicinskom

Obnovljena zgrada Stare interne u Općoj bolnici "dr. Ivo Pedišić" u Sisku

Povijesna jezgra Siska i dalje predstavlja jedan od najvećih izazova za obnovu

opremom. Sličan je napredak ostvaren i na drugim javnim zgradama pod državnim i županijskom nadležnosti, uključujući zgradu Županije u Rimskoj 19, zavode, domove zdravlja i niz infrastrukturnih objekata. Svi su ti projekti izvedeni u rokovima i u skladu s pravilima EU-ovih fondova, čime je postavljen standard kvalitete obnove u tome dijelu grada. Potpuno drugačija slika pojavljuje se kada se pogleda gradska nadležnost. Sisač je iz Fonda solidarnosti obnovio tek nekoliko kilometara cesta, i to uglavnom onih koje su već bile u relativno dobroj stanju. Prometnice i mostovi koji su bili među najugroženijima ostali su izvan programa obnove, ponajviše zbog nedostatne projektne dokumentacije u prvim mjesecima nakon potresa. Usporedba s ostatkom Sisačko-moslavačke županije, gdje je u istom razdoblju obnovljeno oko šest kilometara cesta i velik broj mostova, pokazuje koliko je važna pravodobna priprema za natjecanje s vrlo kratkim rokovima. Ondje gdje projekti nisu bili pripremljeni obnova se jednostavno nije mogla dogoditi.

U području obrazovanja razlike su jednako izražene. Županija je uspjela obnoviti više od dvadeset školskih objekata i izgraditi nove, dok su gradske škole, osobito one u Donjoj Posavini, ostale izvan glavnih programa. Riječ je o zgradama starima više od stoljeća, sagrađenima

prije suvremenih spoznaja o seizmičkoj otpornosti, koje su nakon potresa zahtijevale žurnu konstrukcijsku sanaciju, no zbog nepravodobno pripremljene dokumentacije ostale su bez cjelovite obnove, premda su sigurnosno među najosjetljivijima.

Povijesna jezgra Siska i dalje je jedan od najvećih izazova. Mnoge zgrade iz 19. stoljeća, iako naizgled očuvane, konstrukcijski su ranjive i u velikome broju slučajeva neupotrebljive. Za razliku od Petrinje, gdje je proveden integrirani model obnove uz snažnu ulogu države i konzervatora, u Sisku takav pristup nije primijenjen. Time je niz povijesnih objekata ostao izvan procesa, iako se upravo u toj zoni nalaze najveći rizici u slučaju novih potresa. Problem nije izražen samo u lošem stanju konstrukcije, nego i u izostanku usklađenoga urbanističkog i konzervatorskog okvira, bez kojeg nije moguće donijeti održiva rješenja.

U slučaju postupka nabave izvođenja radova na obnovi u potresu oštećene zgrade Vatrogasnog doma JVP Grada Siska nakon ponavljanja postupka i provjere, ponuda istog ponuditelja smanjena je za oko pola milijuna eura, čime se dodatno potvrđuje koliko je važno oslanjati se na stručne procjene i dosljedno provoditi zakonom propisane procedure.

Unatoč svim poteškoćama pojedini projekti imaju dugoročne pozitivne učinke. Završetak autoceste Zagreb – Sisak i finalizacija spoja prema Sisku trebali bi znatno unaprijediti prometnu dostupnost. Za grad koji je desetljećima bio "na kraju ceste" nova povezanost važan je preduvjet za gospodarski oporavak i privlačenje investicija. Brže prometno povezivanje s glavnim gradom očekivano će utjecati i na tržište rada te dostupnost javnih usluga.

Autocesta Zagreb-Sisak značajno je unaprijedila prometnu dostupnost

Danas Sisak stoji između dviju stvarnosti. S jedne strane nalaze se obnovljeni državni i županijski objekti koji su dobili novu funkcionalnost i dugoročnu vrijednost, a s druge ostaju gradski objekti, prometnice i povijesne zgrade koje su zbog proceduralnih zastoja i nedostatne dokumentacije propustile ući u najveći val obnove u modernoj povijesti grada. Za stručnu javnost to može biti važna pouka: u procesima obnove ključni su brzina pripreme, jasno definirana nadležnost i stručni nadzor, osobito kada su rokovi kratki, a resursi ograničeni. Obnova Siska ulazi u fazu u kojoj tehnička i institucionalna pitanja postaju jednako važna. Grad je kroz dosadašnji proces naučio da se obnova ne može temeljiti samo na potrebama, nego i na sposob-

nosti pravodobne pripreme. Dugoročna slika Siska ovisit će o tome hoće li se preostali objekti i infrastrukturni sustavi uspjeti uključiti u nove programe te hoće li Grad povezati obnovljene segmente s onima koji još uvijek čekaju početak radova.

Uloga konzervatora u revitalizaciji povijesnih jezgri Banovine

Obnova Banovine vrlo je zahtjevan *mega-projekt*, no središnji i najsloženiji dio čini revitalizacija kulturno-povijesnih jezgri gradova pogođenih potresom, zadatak koji od prvog dana koordinira Ministarstvo kulture i medija. Cijeli proces vodi mali tim konzervatorica, njih samo šest, koje uz redovite poslove upravljaju s oko 140 projekata iz područja kulturne baštine. U aktivnostima nakon potresa sudjelovale su djelatnice Konzervatorskog odjela u Sisku dr. sc. Ivana Miletić Čakširan, Tajana Prvonožec Lučić, Jelena Stinčić Glagolić, Sanja Gospodinović, Ana Marković Sopić i Ida Pavlaković. Za izvanredna postignuća u području zaštite kulturne baštine na potresom pogođenome području Sisačko-moslavačke županije Konzervatorskome odjelu u Sisku i pročelnici dr. sc. Ivani Miletić Čakširan dodijeljena je godišnja nagrada *Vicko Andrić* za 2020. Njihov rad uključivao je arheološku metodologiju dokumentiranja, arhitektonska znanja i pravnu stručnost, ali i neprekidnu suradnju s projektantima, izvođačima i lokalnim stanovništvom.

Najsloženiji dio obnove
odnosi se na povijesne jezgre
gradova, a koordinira ju
Ministarstvo kulture i medija

Dr. sc. Ivana Miletić Čakširan, voditeljica Područne službe za konzervatorske poslove u Sisku, te Tajana Prvonožec Lučić, dipl. ing. arh., pojasnile su kako se pristupilo obnovi kulturne baštine i koji su najveći izazovi na terenu.

Neposredno nakon potresa izrađeni su programi obnove kulturno-povijesnih cjelina Petrinje, Gline i Siska, dokumenti

Razgovor s dr. sc. Ivanom Miletić Čakširan (desno) i Tajanom Prvonožec Lučić (lijevo), Područna konzervatorska služba Sisak Ministarstva kulture i medija

koji su omogućili usklađen pristup obnovi i postavili jasne smjernice projektantima. Time je omogućeno ispravljanje ranijih arhitektonskih i urbanističkih devijacija te ponovno uspostavljanje izgubljenih povijesnih elemenata na građevinama. U Petrinji je uveden poseban model prema kojemu je Ministarstvo kulture i medija preuzelo centraliziranu obnovu svih povijesnih zgrada u središtu grada, dok su formalna rješenja i dalje izdavala druga nadležna tijela. Zahvaljujući tomu izbjegnuti su zastoji koji su se pojavljivali u drugim sredinama, a samo je u Petrinji Ministarstvo kulture i medija financiralo obnovu 24 zgrade (bez EU-ovih fondova). Stanovnici tih kulturno-povijesnih građevina privremeno su smješteni u kon-

tejnerska naselja ili zamjenske smještaje, a poslovni korisnici povijesne jezgre otišli su na druge lokacije jer nisu bili vlasnici prostora koje su koristili, nego su uglavnom bili najamoprimci. Paralelno se vodio sustavan proces spašavanja povijesnih elemenata. Tijekom žurnih mjera prikupljani su svi dijelovi koji su se mogli obnoviti i vratiti na izvorne položaje, uključujući drvenu stolariju, terakotu, ukrasne dijelove i kovanu bravariju. Materijal je skladišten u posebno organizirana skladišta u Petrinji, Glini i Sisku te nakon restauracije vraćan na zgrade. Ako su pojedini elementi poput kapitela sačuvani samo u jednome primjerku, izrađivane su njihove replike koje su omogućile vraćanje izvornog arhitektonskog izgleda

Gradska munjara u Petrinji (Izvor: Grad Petrinja)

Stara klaonica pretvorena je u Centar za mlade *Laura* (Foto: Ministarstvo kulture i medija)

pročelja. Time su gradovi oslobođeni naknadnih, neprimjerenih intervencija koje su se gomilale desetljećima.

U gradovima istodobno se suočavalo s ozbiljnim nedostatkom stručnjaka koji bi mogli primjenjivati tradicionalne građevinske tehnike, jer u Hrvatskoj desetljećima nije bilo razornog potresa pa se znanje o obnovi svodova, zidanih konstrukcija i tradicijskih materijala postupno izgubilo. Projektanti su u brojnim slučajevima morali raditi na temelju minimalnih ostataka poput otisaka temelja, sačuvanih fragmenata ili sjećanja stanara. Kako bi se nadomjestio taj nedostatak, Ministarstvo kulture i medija organiziralo je u Petrinji radionice za izvođače na kojima su se ponovno učile zanemarene vještine. Ono što je na početku znala tek nekolicina njih, danas je dio uobičajene prakse mnogih izvođačkih tvrtki koje su angažirane na obnovi oštećene kulturne baštine.

U javnosti se često govorilo o tome da konzervatorski zahtjevi usporavaju i poskupljuju obnovu, no praksa je pokazala da su troškovi gotovo u cijelosti jednaki kao i u standardnoj obnovi blokovskih zgrada. Dr. sc. Ivana Miletić Čakširan ističe da konzervatorski pristup nije povećao cijenu radova, ali je omogućio kvalitetnije rezultate i dugoročnu održivost. Danas obnovljene kulturno-povijesne cjeline izgledaju urednije i skladnije nego prije potresa, a nekim je mjestima prvi put vraćen povijesni izgled koji je ranije bio narušen. Najistaknutiji primjer svakako je gradsko središte Petrinje, koje je u potresu bilo potpuno devastirano, a danas su sve te zgrade u cijelosti obnovljene. One sada postupno dobivaju nove sadržaje koji potiču povratak života u središta gradova. Tu vrijedi spomenuti i prenamijenjenu Gradsku munjaru u Petrinji, koja je postala suvremeni kulturni prostor s izložbenim, glazbenim i književnim progra-

mima. Stara klaonica u Petrinji pretvorena je u centar za mlade. Svi ti projekte detaljno su prikazani u zasebnim prilogima ovog broja *Građevinara*.

Mišljenje je kako konzervatorski zahtjevi usporavaju i poskupljuju obnovu, no praksa je pokazala da su troškovi gotovo u cijelosti jednaki kao i u standardnoj obnovi blokovskih zgrada

Obnova je pritom rezultirala i važnim lekcijama: od onih iz razvoja metodologije koja prvih dana nakon katastrofe omogućuje pravilno djelovanje do potrebe za stalnim obrazovanjem građana, posebno djece, o sigurnosti i ponašanju tijekom potresa. Obnova kulturno-povijesnih jezgri Petrinje, Gline i Siska pokazala je da je moguće istodobno sačuvati baštinu i osigurati suvremenu otpornost građevina na potrese. Takvi primjeri potvrđuju da se kulturna baština može kvalitetno obnoviti i dovesti u bolje stanje nego što je ikada bila, uz uvjet da se u nju ponovno useli život i da se o njoj nastavi brinuti s istom pažnjom kao i tijekom obnove.

Izvori i fotografije:

- [1] <https://www.smz.hr/>
- [2] <https://mpgi.gov.hr/>
- [3] <https://potresinfo.gov.hr/>
- [4] Ministarstvo kulture i medija: *Program cjelovite obnove Grada Siska nakon potresa*, siječanj 2022.
- [5] Ministarstvo kulture i medija: *Program cjelovite obnove kulturno-povijesne cjeline Grada Gline nakon potresa 2020*, siječanj 2022.
- [6] Ministarstvo kulture i medija: *Program cjelovite obnove kulturno-povijesne cjeline Grada Petrinje nakon potresa 2020*, studeni 2021.

Obnova na Trgu Franje Tuđmana (Foto: Grad Petrinja)

